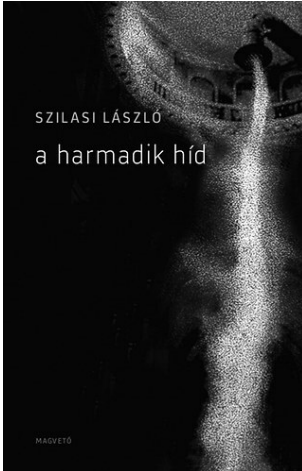

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF

Fényhíd

SZILASI LÁSZLÓ: A HARMADIK HÍD

Magvető Kiadó
Budapest, 2014
352 oldal, 3490 Ft

”

Szilasi László regénye és különösen annak eddigi értelmezései jól mutatják annak huszadik századi, de ezek szerint a jelenben is érvényesülő toposznak az erejét, mely a megfigyelt dolog megfigyelésből adódó változását írja körül. Egy olyan, nem kifejezetten nagy terjedelmű, de felépítésében és megépítettségében mindenképpen nagyregényről van szó, mely, ha többféleképpen vizsgáljuk, nem csak hogy többfélenek mutatkozik, hanem egyenesen úgy is viselkedik. (A fényhez hasonlóan ebben, ami, mint tudható, részecske is, hullám is. Egyszerre mindkét tulajdonságát megmutatni azonban nem könnyű feladat, száz év is eltelt, mire sikerült nem-britt tudósoknak.) Szilasi könyve elsősorban bankett-regény – Bereményi Géza *Frontátvonulás* című, Cseh Tamásnak írt monodrámájához hasonlítva: bankettezni annyit tesz, mint összejönni, számba venni, (és elpanaszolni, megérteni próbálni, megértve lenni próbálni, stb.) A világirodalom és különösen a filmművészet számára mindig is hálás téma. Mutatja – az egyébként szépirodalmi művekkel nem túl gyakran jelentkező – Szilasi és korosztálya érdeklődését, mert ez a generáció – irodalmilag is – igényli az ilyen típusú összegzést. S a mondatok a lehető legpontosabbak: a kerettörténet, mellyel a regény indul és fejeződik be, egy érettségi találkozó története, a „zsugorodó zsuGORI idő” elszámoltat, és a számolásban egy hiányzó azonnal feltűnik: ő a regény későbbi főszereplője, Foghorn Péter, vagy regénybeli nevén Robot, akinek eltűnése – azaz halála – ügyében zajlik a nyomozás, vagyis maga a regény.

A régi osztálytársak közül kettő, a mesélő és a mesélő történetét végighallgató és aztán megíró beszélget, egy éjszaka a kerettörténet ideje, de a Foghorn-történet sem sokkal hosszabb. Szilasi remekül sűrít, tömörít, mégsem válik mesterkéltté sem az érettségi találkozó leírása, sem az azon belüli visszaemlékezések. A mondatok, melyekkel behúzza a történetbe: ismerősek.

A típusok mindenhol fellelhetők, nincs olyan középiskolát végzett ember, akinek ne lett volna az osztályában/évfolyamában/baráti társaságában klasszikus lúzer, vágyott, de más által „elvitt” nő, gyáva szájhős, és a többi, ismert karakter.

Nem csak a bevezető kerettörténetben, hanem aztán végig a regényen érződik a fiatalon elképzelt jövő beteljesedésének kesernyés íze. A rossz időben rossz helyekre utazó, telepedő sikertelensége, a kilátástalanság a különböző próbát jelentő helyzetekben. A mesélő, Noszta, amikor megérkezik a szegedi hajléktalan közösségbe, és régi osztálytársa azonnal felismeri, nem lepődik meg. Egyetlen, a régi, hőskornak is nevezhető kamasz-időkbé visszautaló gesztusa majd akkor lesz, mikor végleg elbúcsúzik. Egyébként minden szenvtelenül reális, minden elfogadhatatlanul természetes. A lecsúszás, a kéregetés, az utcán élés, a kosz, az elesettség, az erőszak és a reménytelenség egyaránt.

A bankett-regény ebben az értelemben végképp leszámol azzal az illúzióval, hogy a nehéz indulás után fejlődés, erősödés, javulás lehet. Lehet ugyan, kivételes esetekben, ideig-óráig akár, de összességében nem. Már az sem igaz, hogy „aztán a múlt mindig jól alakult” (Tandori), mert hiába szépül a múlt, rémisztően tisztán mutatja a szereplőkre váró sorsot, annak beteljesedését. És még valamit: a mindenkori emberi gyarlóság erős jelenlétét. Szilasi regénye hídként átível a 80-as évekből a rendszerváltás utáni évekbe, és a jelen gazemberségeit nem csak felmutatja, s ezzel mintegy párhuzamba állítja a 90 előtti időkkel, de finoman felrajzolva örökösnek, állandónak láttatja s ezzel nem menti, még véletlenül sem.

Eközben azonban a regény nyugodtan nevezhető szegénység-regénynek is, nevezik is sokan (például a Bazsányi Sándor a *Holmiban* megjelent, a könyvhöz méltó nagyszerű kritikájában) és hozzá kell tennünk: joggal. A technikailag tökéletesen felépített mondatok, az azokból kibontakozó leírások sok helyen nem csak láttatják a témát, hanem egyenesen beleverik az orrunkat, odafordítják a fejünket, a szemünket az egyébként a mindennapokban körülötünk élő hajléktalanok, elesettek, szerencsétlenek mindennapjaiba, mindennapjaihoz. A nagyvárosi tájképhez hozzátartozó, a megszokottá válás miatt már alig-alig megrendítő látvány Szilasi mondataiban élő lesz. Szenvtelenül ábrázolt, szinte ténylegesen „robot”os mindennapok, kegyetlenségek és az eleminek mondott szükségletek kielégítése kielégítő, de lírai leírások, az összetartozás, az egymásra utaltság megindító jelei másfelől. Gyönyörű lezárása, fináléja ennek a nagy vacsora-történet, a kifogástalan úriember Robot/Foghornnal, aki a mesélő szerint gondoskodó, törődő, a szükségletekre figyelő gépezetként is megtartott valamit a nagyszerűségéből. („Azoknak, akik vigyáznak rájuk.” – írja a szerző a kötet elején, ajánlásként.)

Szilasi könyve elsősorban a fentiek mellett, vagy épp ellenére személyes regény. A szerző városának regénye, korának regénye, így lehet az olvasóé is. Lehetőséget ad arra, hogy akár a bankettezés, akár az elesettek miatt érzett felelősség felől, de belelépjünk, szereplőivé váljunk. Játék ez, sok esetben jókedvűnek tűnő, önfeledt játék, hiszen a helyszínek ismerősek: a terek, a folyó, a hidak, de még a mókás feliratokat festő alak is (az azóta már párttá alakult Kétfarkú Kuttyát sejteni a regényben).

Miután a kerettörténet kellően elidegenít és a következő oldalakon alig-alig lehet elsőre pontosan felidézni, hogy ki is a narrátor, kinek a hangja szól és honnan (mikor-honnan), az olvasó együtt gondolkodhat, mozdulhat, félhet és örülhet azokkal, akikkel gyakran nem, de ilyen mélységében biztosan nem szokott törődni.

A szinte hibátlan szerkesztés, a formájában is szép kötet a fentiekhez mindenképpen hozzátesz, talán 2014 egyik legszebb, legelegánsabb kiállítású kötete volt ez. Külön értékes,

hogy egy valóságos Szeged-térkép van benne, rajta a szerző rajzolta harmadik híd. Meg egy negyedik is. A regény címében megjelenő harmadik híd azonban ebben a formájában ténylegesen nem létezik a városban. A regény zárlatában a szerző nem adja meg pontosan a főszereplő sorsának alakulását. Lehetséges, hogy meghal, és az is, hogy új életet kezd. Szűcs Teri kritikájában (revizoronline.com) arról ír, hogy e két lehetőséget köti össze a képzelt „harmadik híd”. Én afelé hajlok, hogy a klasszikus logikai szentencia szerinti harmadik lehetőség – ami a mondás szerint éppen, hogy nem adatik (tertium non datur) – valósul meg Foghorn története végén, illetve folytatásában. Két választási lehetőség elvileg kizár egy harmadikat, de lehet, hogy az mégis létezik. És híd, és lehet rajta járni.

PATAKI FERENC: A SZÍV SEBEIT BEKÖTÖZNI...